

**ДОТООДЫН ЦЭРГИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН
ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ЦААШДЫН ЧИГ ХАНДЛАГА**
CURRENT STATE AND FUTURE TRENDS OF HUMAN
RESOURCES IN INTERNAL TROOPS

В.Номинчулуун

*Гэмт явдал, цагдаа, дотоодын цэрэг судлалын эрдэм
шинжилгээний ажилтан-багш, цагдаагийн хошууч*
Nominchuluun V. *Researcher-teacher of Criminology,
Police and Internal Troops Studies Center, police major*

Э.Хандармаа

*Гэмт явдал, цагдаа, дотоодын цэрэг судлалын эрдэм
шинжилгээний ажилтан-багш, цагдаагийн дэслэгч*
Khandarmaa E. *Researcher-teacher of Criminology,
Police and Internal Troops Studies Center, police
lieutenant*

Хураангуй: Аливаа байгууллагын хүний нөөцийн асуудал нь тухайн байгууллагын хөгжлийн чиг хандлагыг тодорхойлохоос гадна, тогтолцоо орших эс орших асуудлыг шийдвэрлэх ач холбогдолтой. Иймээс хүний нөөцийн асуудлыг нарийн төлөвлөгөө, судалгааны үндсэн дээр боловсруулж хэрэгжүүлэх шаардлагатай юм.

Төрийн тусгай албаны хүний нөөцийн асуудал нь өөрийн гэсэн онцлог шинжийг агуулсан байдаг тул тухайн онцлог шинжийг тодорхойлж, судалсны үндсэн дээр уг байгууллагын чиг үүргээ хэрэгжүүлэх боломж бүрдэх юм.

Энэхүү өгүүлэлд Дотоодын цэргийн байгууллагын хүний нөөцийн өнөөгийн байдал, цаашдын чиг хандлагын талаар тодорхойлж, санал дэвшүүлэв.

Abstract: The problem of human resources of any organization is important to determine the direction of the development of the organization, as well as to solve the problem of the existence or not of the system. Therefore, it is necessary to develop and implement human resource issues based on careful planning and research.

The human resource problem of the special government service has its own characteristics, so it will be possible to implement the functions of the organization based on the identification and study of these characteristics.

In this article, the current situation and future trends of the human resources of the Internal Military Organization are defined and suggestions are made.

Түлхүүр үг: Цэрэг, цагдаа, дотоодын цэрэг, хүний нөөц, төрийн тусгай алба хаагч.

Keywords: Military, Police, Home Army, Human Resources, Special Government Service.

Үндсэн хэсэг.

Манай улсын хувьд түүхийн явцдаа олон сорил, тэмцлийн үндсэн дээр өнөөгийн эрх зүйн болоод улс төр, нийгэм, эдийн засгийн тогтолцоог бий болгожээ.

Монгол Улс 1911 оны Үндэсний эрх чөлөөний хөдөлгөөн, 1921 оны ардын хувьсгалын дараагаас төвийг сахисан улс байгуулах, өөрийн тусгаар тогтнолыг олон улсад хүлээн зөвшөөрүүлэх, эдийн засаг, худалдааны харилцаа тогтоох чиглэлээр идэвхтэй ажиллахын зэрэгцээ улс орны дотоод аюулгүй байдлыг хангах, бослого, үймээн самууныг таслан зогсоож намжаах чиглэлээр тодорхой ажлуудыг үе шаттай авч хэрэгжүүлж байжээ. Улмаар 1922 онд Жанжин Д.Сүхбаатарын санаачилгаар Бүх цэргийн зөвлөлийн дэргэд улсын чухал албан газруудыг манаж

хамгаалах, гэмт хэрэгтнүүдийг баривчлах, хоригдол ялтныг хуяглан хүргэх, цагдан харгалзах, үймээн самууныг дарахад оролцох чиг үүрэгтэйгээр “Тусгай тасаг”-ийг анх байгуулсан нь өнөөгийн Дотоодын цэргийн үндэс суурь тавигдав.

Дотоодын цэрэг нь түүхэн хөгжлийнхөө хугацаанд 1994 он хүртэл Дотоодыг хамгаалах газар, Нийгмийн аюулаас хамгаалах яамны Хилийн ба Дотоодын цэргийн удирдах газар, Улсын цагдан сэргийлэх ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газрын харьяанд, 1995 оноос Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны харьяанд Цагдаагийн төв байгууллагын даргын удирдлагад штаб, мэргэжлийн анги, тусгай салбар, салааны бүтэц, зохион байгуулалттайгаар алба-ажиллагаагаа явуулж ирсэн 101 жилийн түүхтэй, тайван цагт мэргэжлийн бие даасан үйл ажиллагаа явуулдаг Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэгтэй төрийн цэргийн байгууллага болж хөгжжээ.

Дотоодын цэргийн байгууллага нь үйл ажиллагаандаа Монгол Улсын Үндсэн хууль, Дотоодын цэргийн тухай, Цагдаагийн албаны тухай, Цэргийн албаны тухай хууль болон Монгол Улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа 30 гаруй хууль тогтоомжийг мөрдөж, Засгийн газрын тогтоолоор баталсан “Дотоодын цэргийн алба-ажиллагааны дүрэм”, “Цагдаа, дотоодын цэргийн хамгаалалтад авах улсын онц чухал объектын жагсаалт”-ын дагуу үндсэн үйл ажиллагаагаа зохион байгуулдаг.

Монгол Улсын Их Хурлаас “Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийг 2023 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдөр баталж, алба хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах, тогтвор суурьшилтай ажиллуулах, тэдний ажилдаа хандах хандлага, итгэл үнэмшил, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, ажлын бүтээмж, үр дүнг сайжруулах, хуульд заасан баталгаагаар тэгш хангах орчин нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Мөн Дотоодын цэргийн байгууллага нь Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” болон Засгийн газрын 2020 оны 141 дүгээр тогтоолоор баталсан “Цагдаагийн байгууллагын хөгжлийн хөтөлбөр”, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын баталсан “Цагдаагийн ерөнхий газрын 2021-2024 оны үйл ажиллагааны стратеги төлөвлөгөө”-нд тусгагдсан урт болон дунд хугацааны бодлого, төлөвлөлтийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэн ажилладаг онцлогтой байгууллага юм.

Хүний нөөцийн өнөөгийн байдал

Дотоодын цэргийн байгууллага нь Төрийн албаны тухай хууль, Цэргийн албаны тухай хууль болон бусад хууль тогтоомж, эрх зүйн баримт бичигт заасны дагуу ажлын байрны хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн хүний нөөцийг нээлттэй сонгон шалгаруулж, чадварлаг мэргэшсэн хүний нөөцийг бүрдүүлэн ажиллаж, хуульд заасан үндсэн чиг үүргийн хүрээнд штаб, мэргэжлийн 3 анги, 11 тусгай салбарын бүтэц зохион байгуулалттайгаар алба-ажиллагааг зохион байгуулж байна.

2023 оны 05 дугаар сарын байдлаар Дотоодын цэргийн байгууллагын хүний нөөцийн нөхөн хангалт 91.3 хувьтай байгаа ба албан тушаалаар нь авч үзвэл, 21.0 хувийг офицер, 75.0 хувийг ахлагч, 4.0 хувийг энгийн ажилтан тус тус эзэлж, нийт бие бүрэлдэхүүний 94.4 хувь нь эрэгтэй, 5.6 хувь нь эмэгтэй алба хаагч, ажилчид бөгөөд тэдний 60.7 хувь нь нийслэлд, 39.3 хувь нь орон нутагт ажиллаж байна.

Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдсанаар Дотоодын цэргийн байгууллагын эрхэм зорилго, хөгжлийн хөтөлбөр, зохион байгуулалтын бүтцийг боловсронгуй болгох, хүний нөөцийн бодлогыг тодорхойлох, алба хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах чиглэлээр эрх зүйн баримт бичиг, дүрэм журам боловсруулах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ шаардлага гарсан.

Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Засгийн газрын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл, байгууллагын өөрчлөлт, шинэтгэл, хөгжлийн бодлого, үйл ажиллагааны хэтийн төлөвлөгөө, өнөөгийн бодит байдалд үндэслэж хүний нөөцийн бодлогын баримт бичиг, стратеги төлөвлөлтийг хийх, хэрэгжилтийг хангах ажлыг үе шаттай зохион байгуулж байгаа ч тодорхой хүсэн хүлээсэн үр дүнд хараахан хүрээгүй байна.

Хуульд заасан чиг үүргийг мэргэжлийн өндөр түвшинд хэрэгжүүлэх чадавхтай хүний нөөцийг бүрдүүлэх, сургаж хөгжүүлэх, идэвхжүүлэх зорилгоор гадаадын улс орнуудын ижил

төстэй чиг үүрэг бүхий хууль сахиулах цэргийн статустай байгууллагуудтай харилцан туршлага солилцож, хүний нөөцийг бэлтгэдэг их, дээд сургуульд урт болон богино хугацааны сургалтад хамруулж, мэргэшсэн алба хаагчдыг бэлтгэх хэрэгцээ шаардлага байсаар байна.

Дотоодын цэргийн гүйцэтгэх чиг үүрэг нэмэгдэж, бүтэц, зохион байгуулалт өргөжихийн хэрээр удирдах бүрэлдэхүүний боловсролын түвшнийг дээшлүүлэх, оператив-тактик, стратегийн түвшинд сургах, нөөцөд бүртгэх, бэлтгэх зэргээр удирдлагын тогтолцоог ханган ажиллахад хүний нөөцөд тулгамдаж буй асуудлыг яаралтай шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

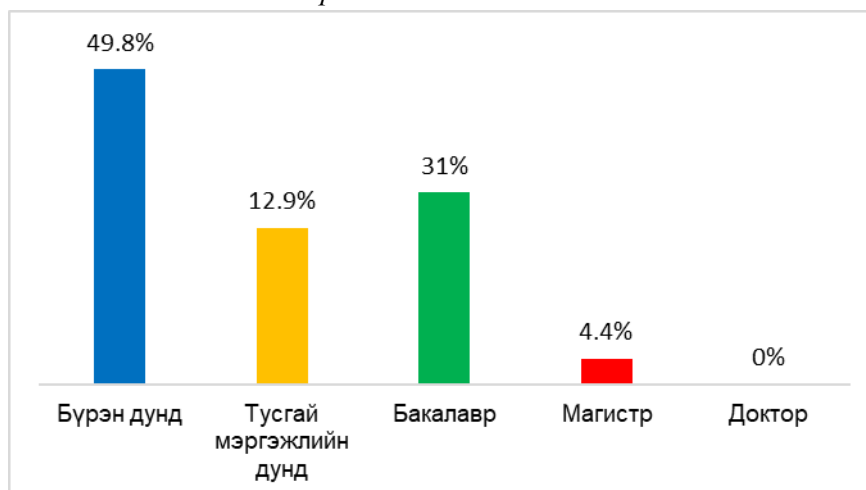
Аливаа байгууллагын ажлын бүтээмж нь тухайн байгууллагын удирдлагаас явуулж байгаа хүний нөөцийн зөв оновчтой, уян хатан бодлоготой холбоотой байдаг билээ. Өөрөөр хэлбэл, тухайн ажилтан алба хаагчдын мэргэжлийн бэлтгэл, ур чадварыг зөв үнэлэн тохирсон албан тушаалд нь томилон ажиллуулахаас ихээхэн шалтгаалдаг. Тийм учраас аливаа байгууллагын хамгийн чухал нөөц, чадамж нь “хүн” гэдэг нь ойлгомжтой.

Байгууллага хамт олны ажил бүтэмжтэй, өөдрөг байх нь удирдах албан тушаалтныг хэрхэн сургаж, бэлтгэснээс ихээхэн хамаарах учраас байгууллагын “**Хүний нөөц**”-ийн асуудал чухал болох нь дарга захирагч нарын анхаарал татсан ажил болох нь ойлгомжтой билээ¹. Энэ нь Дотоодын цэргийн офицер бүрэлдэхүүнийг сурган бэлтгэж буй байгууллагын сургалтын үйл ажиллагаатай мөн холбогдох юм.

Алба хаагчдын боловсролын байдлыг авч үзвэл

№	Төрийн албан тушаалын ангилал	Алба хаагчдын дотор эзлэх хувь
1	Доктор	0
2	Магистр	4.4
3	Дээд	31.0
4	Тусгай дунд	12.9
5	Бүрэн дунд	49.8
6	Бүрэн бус дунд	1.6

График 1. Алба хаагчдын боловсролын байдал

Алба хаагчдын туршлага /ажилласан жил/-аар нь авч үзвэл

№	Ажилласан жил	Хувь
---	---------------	------

¹ Дотоодын цэргийн боловсон хүчин, сургалтын өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудал, шийдвэрлэх арга зам эрдэм шинжилгээний хурлын эмхэтгэл

1.	0-5 жил	41.5
2.	5-7 жил	10.6
3.	8-10 жил	12.5
4.	11-15 жил	20.9
5.	16-20 жил	11.8
6.	21-25 жил	1.8
7.	26-аас дээш	0.5

Дээрх судалгаанаас харахад, нийт алба хаагчдын 41,5 хувь нь 0-5 жил ажиллаж байгаа тул алба хаагчдыг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах чиглэлээр бодлого барьж, энэ чиглэлээр тодорхой ажлуудыг төлөвлөн хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгаа гэсэн бидний урьдач дүгнэлтийг баталгаажуулж байна.

Төрийн тусгай ангилал бүхий албан тушаалд ажиллаж байгаа алба хаагчдын насны байдал

№	Нас	Хувь
1.	18-20	4.4
2.	21-25	21.2
3.	26-30	26.6
4.	31-35	20.6
5.	36-40	13.4
6.	41-45	8.4
7.	46-50	3.2
8.	51-55	0.9
9.	56-60	0.2
10.	61-ээс дээш	0

Нийт алба хаагчдын 72.9 хувь нь 18-35 насны залуучууд байгаа тул манлайлагч, суралцагч байгууллага болох бүрэн боломжтой юм.

Судалгаанаас үзэхэд, Дотоод цэргийн нийт бүрэлдэхүүний дийлэнх хувь нь залуу, бүрэн дунд боловсролтой алба хаагчид байна. Мөн уг байгууллагын хүний нөөцийн тогтвор суурьшилтай ажилладаггүй зэрэг байдал нь тулгамдаж буй үндсэн асуудал болж байна. Үүнийг хүний нөөцийн сурган бэлтгэх үйл ажиллагаанаас эхлээд тэдний эрх зүйн байдлын зохицуулалтуудыг боловсронгуй болгох хэрэгцээ шаардлага байгааг харуулж байна.

Шинэ залуу алба хаагчдыг албандаа дасан зохицож ажиллах, ажлын таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлснээр дээрх хүний нөөцийн сөрөг үзүүлэлтүүдийг бууруулж болох юм.

Дүгнэлт

Дотоодын цэргийн хүний нөөцийн өнөөгийн байдалд, цаашдын чиг хандлагын байдал офицер, ахлагчийн нөхөн хангалт, тэдний боловсрол, мэргэжлийн ангилал ажлын туршлага, албан тушаалын ангилал, насны байдалд дүн шинжилгээ хийж үзэхэд, өнөөгийн ажиллаж байгаа бие бүрэлдэхүүн 52.2 хувь нь 30 хүртэлх насны залуучууд, 54.6 хувь нь 10 хүртэл жил ажилласан ажлын туршлагатай, нийт бие бүрэлдэхүүний 67.3 хувь нь Улаанбаатар хот буюу Нийслэлд, 38.7 хувь нь хөдөө орон нутагт ажиллаж байна.

Одоо ажиллаж алба хаагч, ажилтнуудын 14.7 хувь нь Дотоодын цэргийн байгууллагын албан тушаалд тавигдах үндсэн мэргэжлийн шаардлагыг хангасан алба хаагчид байна. Энэ нь байгууллагын хуулиар хүлээсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд мэргэжлийн түвшний хувьд боломж хараахан өнөөгийн шаардлагад хүрэхгүй байна.

Ажлын орчин, нийгэм, эдийн засгийн баталгаа зэрэг Дотоодын цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлыг боловсронгуй болгох хэрэгцээ шаардлага байгааг судалгааны дүн харуулж байна.

Дотоод цэргийн байгууллагын алба хаагчийн эрх зүйн байдлын асуудал боловсронгуй болоогүй өдий хүрсэн нь уг байгууллагын чиг үүргийг танин мэдээгүй, энэ чиглэлээр дагнасан судалгаа хийгдэхгүй байгаатай холбон тайлбарлаж болох юм.

Энэ нь дан ганц Дотоод цэргийн байгууллагын хууль тогтоомжийг шинэчлэн баталснаар шийдвэрлэгдэхгүй байгаа болох нь тодорхой бөгөөд гүйцэтгэх байгууллагын хандлага чухал ач холбогдолтой юм.

Санал

Алба хаагчдын албандаа хандах хандлага, итгэх итгэл үнэмшилтэй болгоход чиглэгдсэн ажлуудыг төлөвлөн хэрэгжүүлж тэднийг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах чиглэлээр тодорхой бодлого дэвшүүлэх. Ингэхдээ гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагад болон нийгэмд Дотоодын цэргийн байгууллагын чиг үүргийн ач холбогдлыг таниулах чиглэлээр ажил арга хэмжээ хэрэгжүүлэх. Энэ нь уг байгууллагын алба хаагчдын албаны үнэт зүйлсийг бий болгож, улмаар алба хаагчдыг тогтвор суурьшилтай ажиллах эрмэлзлийг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой юм.

Дотоодын цэргийн хүний нөөцийг бэлтгэн гаргадаг сургалтын байгууллагуудын материаллаг баазыг сайжруулж, эрсдэлт нөхцөлийг арилгахад чиглэсэн олон улсын туршлагад нийцсэн арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх.

Дотоодын цэргийн байгууллагын алба хаагчдын албаны үнэт зүйл, нэр хүндийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн уялдаа холбоо бүхий соён гэгээрүүлэх ажлыг тогтмолжуулах зэрэг болно.

Эх сурвалжийн жагсаалт

1. Дотоодын цэргийн тухай хууль. УБ. 2017.
2. <https://www.uia.gov.mn/>
3. <https://www.internal-troops.police.gov.mn/>
4. <https://police.gov.mn/>
5. Дотоодын цэргийн боловсон хүчин, сургалтын өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудал, шийдвэрлэх арга зам эрдэм шинжилгээний хурлын эмхэтгэл